

Qüestions CIDOB

18

NOVEMBRE
2012

LÍBIA, qüestió d'expectatives

Juan Garrigues, investigador principal, CIDOB, entrevistat per Oleguer Sarsanedas

Ho havíem deixat (vegeu Qüestions CIDOB núm. 1, desembre 2011) en aquest punt: mort el tirà i en absència d'estructures d'Estat i d'una societat civil estructurada, el poder a Líbia el tenia nominalment el govern de facto del Consell Nacional de Transició (CNT) però, a la pràctica, estava a les mans de milícies armades i aguerrides. La majoria dels observadors tenia dubtes respecte de si el CNT se'n sortiria: havia anunciat la formació d'un Govern provisional i eleccions generals. Però ja hi havia qui parlava de caos.

Fets recents com l'assalt del Consolat dels Estats Units a Bengasi i l'assassinat de l'ambaixador Stevens i tres membres més de la legació diplomàtica (setembre 2012) o els combats a Bani Walid contra forces de l'antic règim –en els quals ha mort Khamis, el fill petit del dictador i cap de la Brigada 32, cos d'elit tristament famós pel seu acarnissament amb la població de Misrata durant la guerra –coincidint amb l'aniversari de la mort de Gaddafi (octubre 2012), semblarien confirmar aquesta deriva.

Però fent un balanç general d'aquest primer any de postgaddafisme, Juan Garrigues opina que els resultats són menys negatius del que sembla –malgrat que reconeix que hi continua havent un buit institucional i de seguretat important, que es trigarà anys a omplir.

>No parlem de caos, doncs?

Els terminis establerts s'han anat complint més o menys, es van celebrar unes eleccions sense gaire problemes, existeix un congrés elegit democràticament i un Govern que, malgrat que no és ben bé democràtic (la seva elecció és indirecta), tanmateix és un Govern. El que cal notar, i és important, és que en un context complicat, postconflicte, després de quaranta-dos anys d'inexistència d'estructures, a Líbia s'està avançant cap a la democràcia –o, si més no, cap a una democràcia. Es va recuperant progressivament la normalitat al carrer, les escoles estan obertes, creix el comerç, els tribunals funcionen. Els indicadors de confiança dels ciutadans en el futur mostren que els libis són, en general, optimistes a mesura que van reprenent les seves vides. És veritat que hi ha un cert caos i que existeixen diversos focus de tensió importants –contra grups que van fer costat Gaddafi a Bani Walid, o a zones del sud pel control de rutes de contraban –però no s'han de menystenir els avenços fets.

Com s'explica la mort de l'ambaixador dels Estats Units?

D'entrada cal dir que, pel que semblen indicar les investigacions en curs, va ser un atac organitzat: es van fer servir fusells automàtics, granades –material de combat. La majoria dels observadors sospiten la implicació d'una milícia salafista i els indicis abonen aquesta tesi. Però l'important per a entendre l'atac és posar-lo en context i veure quina va ser la reacció de la societat líbia: una condemna pràcticament unànime –des del Govern als Germans Musulmans, passant pel gran muftí. Aquesta és la dada rellevant: una reacció en general molt adversa de la població. N'hi ha una altra que corrobora l'anterior: el resultat obtingut pels dos partits salafistes que concorrien a les eleccions –un sol diputat. Aquest és l'escassíssim suport que tenen realment. D'altra banda, tenim els resultats d'una enquesta Gallup, segons els quals un 54% dels libis donen suport al lideratge dels Estats Units en el món –sens dubte, en agraïment al seu paper en la intervenció militar.

A les eleccions del 7 de juliol de 2012 els ciutadans libis van elegir una assemblea (el Congrés General Nacional) per substituir el CNT. Aquesta assemblea de 200 membres (80 adjudicats a partits, 120 a persones individuals) ha elegit un primer ministre (Ali Zeidan, exdiplomàtic, defensor dels drets humans) amb l'encàrrec de convocar eleccions generals el 2013 a més d'endegar la redacció d'una Constitució, que serà sotmesa a referèndum. Tot això s'ha fet, s'està fent...

Malgrat les dificultats: un primer ministre va ser rebutjat finalment pel mateix Congrés que l'havia elegit i el procés constitutiu es presenta molt complicat. Un indicador positiu de la situació són precisament els resultats d'aquestes eleccions: les va guanyar l'Aliança de Forces Nacionals de Mahmud Jibril, una coalició de partits moderats/liberals, amb 39 diputats; Justícia i Construcció, la marca local dels Germans Musulmans, va quedar en segona posició, amb 17 diputats. Aquest és, de fet, el titular de les eleccions: guanya una aliança moderada, als radicals els manca suport popular.

A d'altres països, com ara Egipte o Palestina, la força de l'islam radical no prové tant del fonamentalisme religiós com del seu activisme social creïble i la seva reputació de no contaminat per la corrupció. No és el cas de Líbia?

Gaddafi va perseguir molt especialment els islamistes i per tant, a Líbia, no tenen aquest currículum. La raó fonamental per la qual els islamistes no tenen credibilitat social a Líbia és perquè la majoria vénen de l'exili, perquè l'exili els ha dividit, i també perquè tants anys de retòrica alarmista per part del règim de Gaddafi ha acabat deixant un pòsit de por a l'islamisme entre la població. De fet, l'actual context democràtic juga a favor dels radicals: és ara que tenen la possibilitat de teixir xarxes, captar adeptes i créixer.

Dins dels islamistes, els radicals són molt minoritaris –i, per això mateix, perillosos: necessiten atacar temples sufís o instal·lacions de la Creu Roja per tenir notorietat. Intenten provocar l'antioccidentalisme per l'ús dels *drones* i l'evidència de la connivència dels serveis secrets occidentals amb el règim de Gaddafi –i concretament amb el seu aparell repressiu. Preocupen com a tendència en la mesura que incideixen en la delicada qüestió de la (in)seguretat. Els atacs que protagonitzen els radicals no són sinó una manifestació de la seva feblesa i escàs suport social, tal com demostren els pobres resultats dels salafistes a les eleccions.

Dit això, la preocupació de molts libis és la influència salafista present especialment a les forces de seguretat interines. Un exemple: quan es van produir els atacs als temples sufís (agost 2012), molts ciutadans es van queixar de la resposta, tardana i no prou contundent, de les forces de seguretat.

O sigui: els liberals han guanyat i els islamistes han perdut, però prudència...

Prudència, sí. D'entrada, perquè els liberals no són ben bé liberals: l'Aliança de Forces Nacionals és una coalició que es basa en un islam moderat i obert, però en absolut secular. Representa prou bé la societat líbia, religiosa però sense excessos. Prudència, d'altra banda, perquè els Germans Musulmans de Justícia i Construcció també acaben pràcticament d'arribar de l'exili i els seus resultats, sens dubte, se n'han vist afectats. Les seves perspectives de futur són, clarament, de creixement. Cal no oblidar que els guanyadors, en un context de transició, políticament fràgil i econòmicament complicat, han de respondre a unes expectatives molt altes de la població. En aquest context, també els salafistes més radicals poden augmentar la seva quota de poder.

Anem cap a una "democràcia d'imitació" –és a dir, un règim on es respecten les litúrgies de la democràcia, com ara les eleccions, però en què populisme i repressió en neguen a la pràctica la substància pluralista?

Això és, si fa no fa, el que tenim ara. El CNT ha governat interinament i, certament, ha anat retardant la presa de decisions importants, com ara l'estabilització de la seguretat o la solució de la qüestió de les detencions il·legals (encara hi ha uns set mil detinguts il·legals a Líbia). Un dels efectes de la mort de l'ambaixador dels Estats Units és augmentar la pressió al Govern perquè es prenguin decisions. Ara bé: el problema del Govern actual, més democràtic que el CNT perquè emana d'un congrés elegit democràticament, és que continua sent un Govern amb un dèficit de legitimitat (perquè no l'han elegit directament els ciutadans). Una de les incògnites és saber si o quan aquest Govern actuarà com un Govern i afrontarà aquests reptes. De moment, la prioritat és el desarmament i desmobilització de les milícies: una tasca no gens fàcil, en la qual molts apunten que s'estan cometent abusos –i és probable que sigui així. Però en defensa de les autoritats líbies, cal dir que han hagut d'actuar fins ara des de la provisionalitat i en un buit institucional (sense exèrcit, sense forces de seguretat). Cal ser realistes: estem parlant d'un país que ha sobreviscut a quaranta-dos anys de Gaddafi i vuit mesos de guerra. No li podem demanar que, en qüestió de mesos, estigui funcionant com si fos Suïssa. Els avenços potser són tímids, però significatius. Les expectatives han de ser raonables.

Discret optimisme, doncs?

Sobretot, prudència amb els pronòstics fatalistes. La premsa internacional, per exemple, ha descrit repetidament Líbia com un país dividit, amb fortes tensions territorials –però la veritat és que a la pràctica, si més no fins ara, ha estat un problema molt menys important del que se suposava. Malgrat que és cert que l'amenaça de boicot de les eleccions per part del moviment federalista de Cirenaica (nord-est del país) va forçar el CNT a accedir a una representació paritària de les tres grans regions del país (Cirenaica, Tripolitània i Fezzan), el fet és que a les eleccions mateixes els federalistes van quedar en una posició molt minoritària. O sigui, molt de soroll per no res. L'anàlisi del procés libi requereix prudència amb les hipòtesis i situar les expectatives en context, col·locant-les on toca.